

ADMINISTRATĪVĀ PĀRKĀPUMA PROCESĀ
RADUŠOS PROCESUĀLO IZDEVUMU
SEGŠANAS NOTEIKUMI

VADLĪNIJAS

Saturs

Ievads	3
I. Vispārīgais jautājums	4
1. punkts.....	4
II. Procesuālo izdevumu segšanas pamatnoteikumi.....	8
2. punkts.....	8
3. punkts.....	9
4. punkts.....	11
5. punkts.....	12
6. punkts.....	13
III. Ceļa izdevumi un maksa par naktsmītni	15
7. punkts.....	15
8. punkts.....	16
9. punkts.....	17
10. punkts.....	19
11. punkts.....	19
12. punkts.....	20
13. punkts.....	20
14. punkts.....	22
IV. Darba samaksa un citi procesuālie izdevumi.....	23
15. punkts.....	23
16. punkts.....	24
17. punkts.....	25

Ievads

Vienlaikus ar *Administratīvās atbildības likumu* spēkā stājās Ministru kabineta 2020. gada 21. aprīļa noteikumi Nr. 228 "Administratīvā pārkāpuma procesā radušos procesuālo izdevumu segšanas noteikumi" (turpmāk – *Procesuālo izdevumu noteikumi*). Šie noteikumi noteic apmēru un kārtību, kādā administratīvā pārkāpuma procesā radušos procesuālos izdevumus sedz no valsts un pašvaldības līdzekļiem.

Administratīvās atbildības likumā procesuālo izdevumu regulējums nav plašs. Šā likuma 10. nodaļas divos pantos ietverts procesuālo izdevumu uzskaitījums un vispārīgi noteikts procesuālo izdevumu atlīdzināšanas pienākums. Citviet likumā esošais regulējums saistīts ar sodītās personas pienākumu atlīdzināt procesuālos izdevumus. Šāda pieeja ir pamatota. Privātpersonai, izņemot pie administratīvās atbildības saucamo un sodīto personu, administratīvā pārkāpuma procesā radušos izdevumu segšana nav administratīvā pārkāpuma procesa jautājums. Iestāde sedz privātpersonai radušos izdevumus, ievērojot administratīvā procesa noteikumus. Tādējādi *Procesuālo izdevumu noteikumu* piemērošana iespējama tikai kopā ar *Administratīvā procesa likumu*.

Izstrādājot *Procesuālo izdevumu noteikumus*, izmantots Ministru kabineta 2005. gada 4. oktobra noteikumos Nr. 754 "Noteikumi par kriminālprocesuālo izdevumu atlīdzināšanas kārtību un apmēru", Ministru kabineta 2004. gada 31. augusta noteikumos Nr. 748 "Noteikumi par atlīdzības izmaksu lieciniekam, tulkam un ekspertam administratīvajā procesā tiesā" un Ministru kabineta 2009. gada 1. septembra noteikumos Nr. 983 "Ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu aprēķināšanas kārtība" esošais regulējums, kā arī atsevišķi punkti no Ministru kabineta 2007. gada 10. aprīļa noteikumiem Nr. 238 "Kārtība, kādā valsts institūcija darba devējam atlīdzina darbiniekam izmaksājamo atlīdzību". Lai arī dažādos procesos personu procesuālie statusi atšķiras, privātpersonām (lieciniekiem, ekspertiem, tulkiem, cietušajiem u. tml.) sedzamo izdevumu veidiem un apmēram vajadzētu būt iespējami līdzvērtīgiem.

Procesuālo izdevumu noteikumi nav uztverami kā detalizēta instrukcija, pat ja atsevišķos gadījumos tajos esošais regulējums šķiet visai kazuistisks. Piemērojot šos noteikumus, katrā gadījumā jācenšas saskatīt attiecīgās normas mērķi un jāizvairās no burtiskas vai sīkumainas regulējuma piemērošanas. *Procesuālo izdevumu noteikumu* regulējums nav izsmeļošs, tas aptver tikai tipiskos gadījumus. Noteicošais ir *Administratīvās atbildības likums* un princips, kas normatīvi ietverts *Procesuālo izdevumu noteikumu* 2. punktā – personai sedz procesuālos izdevumus, ciktāl tie ir nepieciešami administratīvā pārkāpuma procesā un radušies ekonomiski izdevīgākās rīcības rezultātā.

Vadlīnijas veido *Procesuālo izdevumu noteikumu* punktu secīgs skaidrojums, cenšoties atklāt to mērķi, kādēļ attiecīgā vienība tika iekļauta šajos noteikumos. Tā kā *Procesuālo izdevumu noteikumi* piemērojami, no vienas puses, skatoties *Administratīvās atbildības likumu*, un, no otras puses, ievērojot *Administratīvā procesa likumā* noteikto kārtību, dažviet vadlīnijās ir ietverti ar šo likumu piemērošanu saistīti jautājumi.

I. Vispārīgais jautājums

1. punkts

1. Noteikumi nosaka apmēru un kārtību, kādā administratīvā pārkāpuma procesā radušos procesuālos izdevumus sedz no valsts un pašvaldības līdzekļiem.

Procesuālo izdevumu noteikumi īsteno Administratīvās atbildības likuma 76. panta trešajā daļā noteikto pilnvarojumu: "Ministru kabinets nosaka apmēru un kārtību, kādā procesuālos izdevumus sedz no valsts un pašvaldības līdzekļiem."

Sistēmiski skatoties tikai *Administratīvās atbildības likuma 76. panta* visas daļas, varētu šķist, ka *Administratīvās atbildības likuma 76. panta trešajā daļā* ietvertais pilnvarojums attiecas uz šā panta otrajā daļā esošo regulējumu. Proti, Ministru kabinetam ir pienākums noteikt apmēru un kārtību, kādā procesuālos izdevumus sedz no valsts un pašvaldības līdzekļiem, ja ar galīgo nolēmumu persona nav sodīta, ja persona, no kuras tie ir piedzenami, ir maznodrošināta vai trūcīga, kā arī par tulka darbu. Tomēr šāda izpratne neatbilst nedz likuma sistēmai, nedz tam mērķim, kas izriet jau no likuma sagatavošanas materiāliem. Satversmes tiesa vairākkārt ir norādījusi, ka ar likumdevēja doto pilnvarojumu jāsaprot ne tikai viena konkrēta, lakoniska tiesību norma, bet paša likuma būtība un mērķi. Tādēļ likumdevēja dotā pilnvarojuma saturs ir noskaidrojams, sistēmiski vērtējot visu normatīvo aktu, bet, ja nepieciešams, arī attiecīgās jomas vai dažkārt pat citu, ar to saistīto jomu regulējumu kopumā.¹ Tātad, lai noskaidrotu *Administratīvās atbildības likuma 76. panta trešajā daļā* noteiktā pilnvarojuma mērķi, jāskatās *Administratīvās atbildības likums* kopumā, kā arī vērtējams salīdzināmo jomu regulējums, piemēram, kriminālprocesuālo izdevumu regulējums.

Ar procesuālajiem izdevumiem saprot tos izdevumus, ko sākotnēji sedz no valsts vai pašvaldības līdzekļiem, bet vēlāk piedzen no sodītās personas, kas, izdarot pārkāpumu, ir radījusi konkrēto administratīvā pārkāpuma procesu un ar to saistītos izdevumus.² *Administratīvās atbildības likuma 76. panta trešā daļa*³ noteic pilnvarojumu Ministru kabinetam noteikt apmēru un kārtību, kādā procesuālos izdevumus sākotnēji sedz no valsts vai pašvaldības līdzekļiem. Savukārt šā panta otrā daļa noteic izņēmumus no šā panta pirmajā daļā noteiktā sodītās personas pienākuma atlīdzināt procesuālos izdevumus.

Procesuālo izdevumu noteikumu mērķis ir nodrošināt ātru, ērtu un vienkāršu procesuālo izdevumu segšanas kārtību un noteikt atbilstīgu (taisnīgu, samērīgu) sedzamo procesuālo izdevumu apmēru. Šo noteikumu tiešais adresāts ir privātpersonas⁴, kas ir iesaistītas

¹ Sk., piemēram, Satversmes tiesas 2018. gada 18. oktobra sprieduma lietā Nr. 2017-33-03 14. punktu.

² Likumprojekta "Administratīvo pārkāpumu procesa likums" (Nr. 1160/Lp11) anotācija.

³ Izstrādājot likumprojektu, *Administratīvās atbildības likuma 76. panta trešajā daļā* esošais pilnvarojums likumprojekta pirmā un otrā lasījuma laikā bija iekļauts pantā, kas atbilst pašreizējam *Administratīvās atbildības likuma 75. panta* saturam. Sagatavojot likumprojektu trešajam lasījumam, Saeimas Juridiskajā komisijā tika atbalstīts priekšlikums ietvert šo pilnvarojumu likumprojekta 76. panta trešajā daļā. Tomēr likumdevējs tādējādi nevēlējās mainīt procesuālo izdevumu izpratni vai to segšanas kārtību. Pilnvarojums attiecas uz valsts (pašvaldības) atlīdzināšanas pienākumu un sistēmiski atbilst *Administratīvās atbildības likuma 76. panta* saturam.

⁴ Privātpersona ir fiziska persona, privāto tiesību juridiska persona vai šādu personu apvienība (*Valsts pārvaldes iekārtas likuma 1. panta 11. punkts, Administratīvā procesa likuma 1. panta astotā daļa*).

administratīvā pārkāpuma procesā. Procesuālo izdevumu segšanai piemīt **kompensācijas** raksturs.⁵

Lai arī pilnvarojums Ministru kabinetam noteikt apmēru un kārtību, kādā sedz procesuālos izdevumus, ir ietverts *Administratīvās atbildības likumā*, procesuālo izdevumu segšana būtībā nav administratīvā pārkāpuma procesa jautājums. Procesuālo izdevumu segšana ir iestādes rīcība valsts pārvaldes jomā. Tā notiek saskaņā ar *Administratīvā procesa likumu* un *Procesuālo izdevumu noteikumos* noteiktajā apmērā un kārtībā. Jāievēro, ka procesuālo izdevumu segšana ir patstāvīgs tiesību institūts, kas nošķirams no administratīvā pārkāpuma procesā sodītās personas pienākuma atlīdzināt procesuālos izdevumus.⁶

Administratīvā pārkāpuma procesā radušos izdevumu segšana ir administratīvā procesa jautājums, bet procesuālo izdevumu piedziņa no sodītās personas – administratīvā pārkāpuma procesa jautājums.

Procesuālo izdevumu segšana privātpersonai nav atkarīga no tā, vai sodītā persona ir izpildījusi pienākumu atlīdzināt procesuālos izdevumus (*Administratīvās atbildības likuma* 76. panta pirmā daļa). Iestādei, kura sedz procesuālos izdevumus, nav jāpārbauda, vai sodītā persona ir atlīdzinājusi procesuālos izdevumus, un privātpersonai nav jāgaida lēmuma par soda piemērošanu pieņemšana vai kamēr sodītā persona atlīdzinās vai no tās piedzīs procesuālos izdevumus.⁷ Privātpersonai ir tiesības saņemt procesuālo izdevumu atlīdzinājumu, tiklīdz tie ir radušies.

Procesuālo izdevumu noteikumi noteic:

- 1) kārtību, kādā procesuālos izdevumus sedz no valsts un pašvaldības līdzekļiem;
- 2) apmēru, kādā sedz procesuālos izdevumus.

Procesuālo izdevumu **segšana** nozīmē to, ka privātpersonai, kas nav pie administratīvās atbildības saucamā vai sodītā persona, tiek atlīdzināti tai radušies procesuālie izdevumi.⁸

Procesuālo izdevumu veidus un personas, kurām konkrētajā gadījumā ir tiesības saņemt radušos izdevumu atlīdzinājumu (citiem vārdiem, ir tiesības uz procesuālo izdevumu segšanu) noteic *Administratīvās atbildības likums*. Turpretī *Procesuālo izdevumu noteikumos* ir izmantots vispārīgs apzīmējums "persona, kurai ir tiesības uz procesuālo izdevumu segšanu", nenorādot konkrētu personu loku.

⁵ Līdz ar to ienākumi, kas saņemti kā administratīvā pārkāpuma procesā radušos procesuālo izdevumu atlīdzinājums, nav apliekami ar iedzīvotāju ienākuma nodokli (likuma "*Par iedzīvotāju ienākuma nodokli*" 9. panta pirmās daļas 16. punkts).

⁶ Sk.: Vilcāns S. 10. nodaļa. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana. Skaidrojumi. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 270. lpp.; Senāta Administratīvo lietu departamenta 2020. gada 13. maija lēmuma lietā Nr. SKA-1040/2020 7. punkts; Augstākās tiesas Administratīvo lietu departamenta 2018. gada 26. marta lēmuma lietā Nr. SKA-931/2018 10. punkts; Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2009. gada 30. jūnija lēmuma lietā Nr. SKA-183/2009 11. un 12. punkts.

⁷ Sal.: Kuzis I. Likums paredz pilnībā mainīt administratīvo sodu sistēmu. *Jurista Vārds*, 17.12.2019., Nr. 50/51/52.

⁸ Vilcāns S. 10. nodaļa. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana. Skaidrojumi. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 269. lpp.

Procesuālo izdevumu noteikumos noteikti procesuālo izdevumu segšanas procesuālie pamatnoteikumi, kā arī atsevišķi regulēti **tikai tipiskākie** procesuālo izdevumu veidi un to elementi, tostarp nosakot to apmēru.

Procesuālo izdevumu segšana notiek **administratīvā procesa** kārtībā. Līdz ar to būtiska nozīme ir *Administratīvā procesa likuma* regulējumam. *Procesuālo izdevumu noteikumi* noteic tikai atsevišķus aspektus (piemēram, kāda informācija papildus norādāma iesniegumā, kādai personai vai iestādei iesniegumu var iesniegt, kura iestāde sedz izdevumus un kādā termiņā faktiski izmaksā izdevumu atlīdzinājumu). Tāpat *Procesuālo izdevumu noteikumi* neregulē personas, kas veic administratīvā pārkāpuma procesu, un citu iestāžu sadarbību, atstājot iespēju katrā konkrētajā gadījumā izveidot iespējami efektīvu sadarbības modeli.

Procesuālo izdevumu noteikumi tikai atsevišķos gadījumos noteic kritērijus, kā nosakāms procesuālo izdevumu apmērs konkrētiem procesuālo izdevumu veidiem. Tas nenozīmē, ka citi procesuālie izdevumi nav sedzami. *Procesuālo izdevumu noteikumu* regulējumu nedrīkst izmantot, lai sašaurinātu *Administratīvās atbildības likuma* regulējumu vai citādi ierobežotu privātpersonas tiesības. Jebkuri citi procesuālo izdevumu veidi, kas nav tieši minēti šajos noteikumos, atlīdzināmi faktiskajā apmērā (*Procesuālo izdevumu noteikumu* 17. punkts). Turklāt arī tajos gadījumos, kad procesuālo izdevumu apmērs ir ierobežots, jāievēro no *Procesuālo izdevumu noteikumu* 14. punkta izrietošais princips – procesuālos izdevumus sedz to faktiskajā apmērā, ja objektīvu apstākļu dēļ nav iespējams ievērot noteikumos noteiktās prasības.

Procesuālo izdevumu noteikumi neattiecas uz izdevumu segšanu **valsts un pašvaldību institūciju amatpersonai (darbiniekam)**, ja tā piedalās administratīvā pārkāpuma procesā, pildot amata (dienesta, darba) pienākumus. Šajā gadījumā izdevumi, kas rodas nodarbinātajam, ir tā atlīdzības sastāvdaļa. To segšanu regulē citi ārējie normatīvie akti (piemēram, *Valsts un pašvaldību institūciju amatpersonu un darbinieku atlīdzības likums*, Ministru kabineta 2010. gada 12. oktobra noteikumi Nr. 969 "*Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi*"). Līdz ar to šīm personām radušies izdevumi nav uzskatāmi par procesuālajiem izdevumiem *Administratīvās atbildības likuma* izpratnē. Procesuālo izdevumu institūts, it īpaši sodītās personas pienākums atlīdzināt procesuālo izdevumus, nav izmantojams, lai aizstātu valsts (pašvaldības) funkciju un uzdevumu izpildei nepieciešamo līdzekļu piešķiršanu no valsts (pašvaldības) budžeta līdzekļiem vai samazinātu atsevišķu izdevumu apmēru, veidojot "maksas pakalpojumus".⁹

Procesuālo izdevumu noteikumi neattiecas uz izdevumu segšanu privātpersonai, ja tā piedalās administratīvā pārkāpuma procesā, pildot tai **deleģētu valsts pārvaldes uzdevumu**. Savstarpējo norēķinu kārtību, finanšu un citu resursu piešķiršanas noteikumus norāda deleģēšanas līgumā (*Valsts pārvaldes iekārtas likuma* 46. panta 6. punkts). Slēdzot deleģēšanas līgumu, ieteicams ievērot *Procesuālo izdevumu noteikumos* paredzētos izdevumu segšanas principus un apmēru. Būtībā privātpersona, kura pilda deleģētu pārvaldes izdevumu, pielīdzināma pārvaldes iestādei.

Procesuālo izdevumu noteikumi neregulē arī iespējamās **valsts un pašvaldības iestāžu savstarpējos norēķinus**. Tas ir sadarbības valsts pārvaldē jautājums. Lai konkrētā gadījumā izvērtētu, vai, piemēram, pašvaldības iestādei ir pienākums maksāt valsts iestādei par noteiktu

⁹ Kūtris G. 367. pants. Procesuālie izdevumi. Grām.: Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniska monogrāfija prof. K. Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 1012. lpp.

darbību, analizējams *Valsts pārvaldes iekārtas likuma* VII nodaļas un *Likuma par budžetu un finanšu vadību* regulējums (piemēram, maksas pakalpojumi), kā arī attiecīgo darbību regulējošie normatīvie akti. Ja vien normatīvajā aktā tiešā tekstā¹⁰ nav noteikts pienākums maksāt, tad iestāžu sadarbība notiek bez maksas.

Procesuālo izdevumu noteikumi detalizēti¹¹ neregulē procesuālo izdevumu apmēru un to segšanas kārtību personai, kas piedalās administratīvā pārkāpuma procesā, pamatojoties uz pakalpojuma **līgumu**, kas noslēgts ar publisku personu (piemēram, eksperti, tulki). Ciktāl noteiktu izdevumu segšana nav paredzēta ārējos normatīvajos aktos, tas ir attiecīgā līguma – personu vienošanās – jautājums. Slēdzot līgumu, ieteicams ievērot *Procesuālo izdevumu noteikumus* paredzētos izdevumu segšanas principus.

¹⁰ Normatīvajā aktā jābūt noteiktam konkrētam un pozitīvam pienākumam maksāt par sadarbību. Piemēram, iestādes maksas pakalpojumu cenrādī norādīti izņēmumi, kādos gadījumos cenrādi nepiemēro, nenozīmē, ka visos pārējos gadījumos, kas nav minēti kā izņēmumi, iestādēm ir jāmaksā par sadarbību.

¹¹ Sk. arī *Procesuālo izdevumu noteikumu* 17. punkta skaidrojumu.

II. Procesuālo izdevumu segšanas pamatnoteikumi

2. punkts

2. Procesuālos izdevumus sedz, ja tie ir nepieciešami administratīvā pārkāpuma procesā un ir ekonomiski pamatoti.

Procesuālo izdevumu noteikumi noteic, ka procesuālos izdevumus sedz apmērā, kas ir **ekonomiski pamatots un ir nepieciešams**, lai persona varētu veikt attiecīgo darbību. Izdevumu apmērs vērtējams katrā konkrētā gadījumā, ievērojot arī to, ka **personai tomēr nav jāvelta nesamērīgas pūles vai laiks**, lai iespējami samazinātu radušos procesuālos izdevumus. Procesuālās ekonomijas principa nodrošināšana pamatā ir amatpersonas, augstākas amatpersonas un tiesas (tiesneša) pienākums (*Administratīvās atbildības likuma* 32. pants).

Līdzīgi kā atlīdzinot valsts pārvaldes iestāžu nodarītos zaudējumus¹², arī nosakot administratīvā pārkāpuma procesā sedzamos procesuālos izdevumus un to apmēru, saprātīgi jāievēro vispārējā pieredze un konkrētā gadījuma apstākļi. Privātpersonai sedzami *Administratīvās atbildības likumā* noteiktie procesuālie izdevumi ekonomiski pamatotā un nepieciešamā apmērā, vienlaikus nepadarot privātpersonas pienākumu pamatot izdevumu esību pārlietu apgrūtināšanu vai neiespējamu. Ja privātpersona ir bijusi godprātīga, tās procesuālie izdevumi sedzami arī tādā gadījumā, ja amatpersona, augstāka amatpersona vai tiesa ir pielāvusi kļūdu vai pat rīkojusies prettiesiski.¹³

Procesuālo izdevumu noteikumu 2. punkts redakcionāli veidots vispārinot līdzīga rakstura regulējumu Ministru kabineta 2009. gada 1. septembra noteikumu Nr. 983 "Ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu aprēķināšanas kārtība" 5.1. apakšpunktā.¹⁴ Tomēr šāds princips būtu ievērojams, neskatoties uz tā esību vai neesamību normatīvā akta tekstā.

Procesuālo izdevumu noteikumu 2. punktā ir ietverts **procesuālo izdevumu segšanas pamatkritērijs**. Jebkuru izdevumu gadījumā ir jāpārlicinās, vai šie izdevumi ir bijuši nepieciešami konkrētajā administratīvā pārkāpuma procesā un vai privātpersona ir izvēlējusies ekonomiski izdevīgāko veidu. Piemēram, sabiedriskā transporta pakalpojumu izmantošana nereti ir ekonomiski izdevīgāka, salīdzinot ar personīgā transportlīdzekļa izmantošanu, lidojums ekonomiskajā klasē ir izdevīgāks, salīdzinot ar lidojumu biznesa klasē. Īpaša nozīme *Procesuālo izdevumu noteikumu* 2. punktam ir gadījumos, kad procesuālie izdevumi radušies tādā veidā, kāds nav regulēts šajos noteikumos.

¹² Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma 12. panta ceturtdaļa.

¹³ Sk.: Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2011. panta 29. aprīļa sprieduma lietā Nr. SKA-188/2011 9. punkts; Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013. gada 11. novembra lēmuma lietā Nr. SKA-1014/2013 10. punkts; Vilcāns S. 10. nodaļa. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana. Skaidrojumi. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 269.-270. lpp.

¹⁴ Saskaņā ar Ministru kabineta 2009. gada 1. septembra noteikumu Nr. 983 "Ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu aprēķināšanas kārtība" 5.1. apakšpunktu lieciniekam un ekspertam, kuru tiesa izsauc civillietā, ir tiesības saņemt atlīdzību par braucienu no dzīves vai darba vietas līdz tiesas sēdes norises vietai un atpakaļ, **izvēloties ekonomiski izdevīgāko veidu.**

3. punkts

3. Persona, kurai ir tiesības uz procesuālo izdevumu segšanu, var iesniegt iesniegumu par procesuālo izdevumu segšanu:

- 3.1. personai, kura veic administratīvā pārkāpuma procesu;
- 3.2. iestādei, kuras amatpersona veic administratīvā pārkāpuma procesu;
- 3.3. iestādei, kura sedz procesuālos izdevumus.

Procesuālo izdevumu noteikumu 3. punkta **mērķis** ir nodrošināt iespējami ērtu un vienkāršu kārtību, kā privātpersona var iesniegt iesniegumu par procesuālo izdevumu segšanu.

Personas, kurām ir tiesības uz procesuālo izdevumu segšanu (t.i., saņemt to atlīdzinājumu), nosaka *Administratīvās atbildības likums*.

Administratīvā pārkāpuma procesa norises laikā privātpersonai ir tieša saskare ar **personām, kas veic administratīvā pārkāpuma procesu** – amatpersonu, augstāku amatpersonu, tiesu (tiesnesi). Līdz ar to *Procesuālo izdevumu noteikumos* ir paredzēta iespēja iesniegumu par procesuālo izdevumu segšanu iesniegt personai, kura veic administratīvā pārkāpuma procesu (*Administratīvās atbildības likuma* 39. panta 2. punkts).

Piemēram, persona ir uzaicināta liecināt administratīvā pārkāpuma procesā. Procesuālās darbības laikā persona (liecinieks) var rakstveidā vai mutvārdos iesniegt amatpersonai iesniegumu par procesuālo izdevumu segšanu. Tā kā lieciniekam ir tiesības saņemt informāciju par savām tiesībām (*Administratīvās atbildības likuma* 50. panta pirmās daļas 2. punkts), tad amatpersonai ir **pienākums informēt** liecinieku par iespēju saņemt radušos procesuālo izdevumu atlīdzību, tostarp iesniedzot iesniegumu amatpersonai.

Ja vienā vai dažādās iestādēs ir vairākas amatpersonas, kuras veic vai veica administratīvā pārkāpuma procesu, tad iesniegumu var iesniegt jebkurai no šīm amatpersonām. Nav nepieciešams, lai tieši konkrētās personas, kas veic administratīvā pārkāpuma procesu, rīcība vai nolēmums ir saistīti ar iesniegumā minētajiem procesuālajiem izdevumiem. Turklāt *Procesuālo izdevumu noteikumu* 3.1. apakšpunktā paredzētās tiesības nav ierobežotas ar noteiktu administratīvā pārkāpuma procesa stadiju, proti, tās izmantojamas gan administratīvā pārkāpuma procesa iestādē laikā, gan arī procesa tiesā laikā un pēc administratīvā pārkāpuma procesa beigām.

Saskaņā ar *Administratīvās atbildības likuma* 46. pantu un 115. panta pirmo un trešo daļu administratīvā pārkāpuma procesu veic amatpersona, nevis iestāde. Tomēr, lai nodrošinātu vienkāršāku un ērtāku iesnieguma iesniegšanas kārtību, *Procesuālo izdevumu noteikumu* 3.2. apakšpunkts paredz, ka iesniegumu var iesniegt arī tai **iestādei, kuras amatpersona veic administratīvā pārkāpuma procesu**. Nereti šī iestāde vienlaikus būs arī tā iestāde, kura segs procesuālos izdevumus.

Iesniegumu var iesniegt arī tieši tai **iestādei, kura segs attiecīgos procesuālos izdevumus** (*Procesuālo izdevumu noteikumu* 5. punkts). No vienas puses, tas varētu paātrināt procesuālo izdevumu segšanu, bet, no otras puses, privātpersonai varētu būt sarežģīti noskaidrot, tieši kurus izdevumus segs katra konkrētā iestāde. Ja personas iesniegumā ir minēti procesuālie izdevumi, kurus pilnībā vai daļēji sedz cita iestāde, tad iesniegums nekavējoties jāpārsūta arī

piekritisgajai iestādei un jāpaziņo par to iesniedzējam (*Administratīvā procesa likuma* 56. panta otrā daļa).

Ja iesniegums iesniegts personai, kura veic administratīvā pārkāpuma procesu, vai iestādei, kuras amatpersona veic administratīvā pārkāpuma procesu, iesniegums **nekavējoties** (bez neattaisnotas kavēšanās) nosūtāms tai iestādei, kura sedz procesuālos izdevumus. Ir iespējama situācija, ka iestāde, kura sedz procesuālos izdevumus, nav tā pati iestāde, kuras nodarbinātais ir persona, kas veic administratīvā pārkāpuma procesu. Līdz ar to ir nepieciešama efektīva amatpersonu un iestāžu sadarbība, turklāt dažādu procesu – administratīvā pārkāpuma procesa (izdevumu rašanās un vispārīgais regulējums) un administratīvā procesa (izdevumu segšana) – ietvaros. Privātpersonas izvēlēta iesnieguma iesniegšanas vieta vai iestādes (amatpersonas) **kavēšanās nevar tikt uzskatīta par attaisnojumu izdevumu segšanas termiņa neievērošanai** (*Procesuālo izdevumu noteikumu* 6. punkts).

Lai arī procesuālo izdevumu segšana ir administratīvā procesa jautājums, tomēr personai, kas veic administratīvā pārkāpuma procesu, nevajadzētu norobežoties no šā jautājuma. Piemēram, ja persona, kas veic administratīvā pārkāpuma procesu, saņem personas iesniegumu, tad tai ir pienākums nekavējoties šo iesniegumu nosūtīt iestādei, kas sedz izdevumus, kā arī, prognozējot iespējamo izdevumu segšanas gaitu, nosūtīt šai iestādei nepieciešamo informāciju un nekavējoties reaģēt uz iestādes sadarbības aicinājumu. Persona, kas veic administratīvā pārkāpuma procesu, ne tikai nevar atteikties pieņemt iesniegumu, ja tas ir saistīts ar izdevumiem attiecīgajā administratīvā pārkāpuma procesā, bet arī iespēju robežās konsultē privātpersonu, kāda papildu informācija varētu būt nepieciešama, nosūta iesniegumu un tā izskatīšanai nepieciešamo informāciju iestādei, kas sedz izdevumus.

Procesuālo izdevumu noteikumos nav noteikts termiņš, kādā persona var iesniegt iesniegumu par procesuālo izdevumu segšanu. Šie Ministru kabineta noteikumi atbilstoši likumā ietvertajam pilnvarojumam nevar noteikt materiāli tiesiskus prekluzīvus termiņus. Proti, iesnieguma iesniegšanas termiņš ir cieši saistīts ar materiālajām tiesībām uz izdevumu segšanu. Tas nav procesuāls termiņš, ko būtu pieļaujams regulēt *Procesuālo izdevumu noteikumos*.

Arī *Administratīvās atbildības likums* nenoteic konkrētu termiņu, kādā personai ir tiesības iesniegt iesniegumu par procesuālo izdevumu segšanu. Līdz ar to šajā gadījumā darbojas saprātīga termiņa princips. Proti, personai ir tiesības iesniegt iesniegumu visa administratīvā pārkāpuma procesa laikā, kā arī saprātīgu laikposmu pēc administratīvā pārkāpuma procesa beigām (nolēmuma administratīvā pārkāpuma lietā spēkā stāšanās).¹⁵ Savukārt administratīvā pārkāpuma procesa laikā persona var iesniegt iesniegumu par procesuālo izdevumu segšanu jebkurā procesa stadijā, tiklīdz attiecīgie procesuālie izdevumi ir radušies.

¹⁵ Salīdzinājumam izmantojami, piemēram, *Kriminālprocesā un administratīvo pārkāpumu lietvedībā nodarītā kaitējuma atlīdzināšanas likuma* 20. pantā un *Valsts pārvaldes iestāžu nodarīto zaudējumu atlīdzināšanas likuma* 17. pantā privātpersonai noteiktie termiņi.

4. punkts

4. Persona iesniegumā norāda kredītiestādes vai pasta norēķinu sistēmas konta numuru un informāciju, kas nepieciešama, lai noteiktu procesuālo izdevumu apmēru. Iesniegumam pievieno procesuālos izdevumus apliecinošus dokumentus.

Procesuālo izdevumu noteikumu 4. punkta **mērķis** ir noteikt to informācijas apjomu, kas norādāms iesniegumā vai pievienojams iesniegumam **papildus** vispārīgajām iesnieguma iesniegšanas prasībām. Šajā punktā norādīta tikai tāda informācija, kas nav jebkura iesnieguma neatņemama sastāvdaļa un ko ir ieteicams iekļaut iesniegumā, lai nodrošinātu izdevumu ātru segšanu.

Procesuālo izdevumu segšana notiek administratīvā procesa kārtībā. Līdz ar to piemērojamas vispārīgās *Administratīvā procesa likuma* noteiktās prasības iesnieguma iesniegšanai.

Administratīvā procesa likuma 56. panta pirmā daļa noteic: "*Iesniegumu var iesniegt mutvārdos vai rakstveidā. Iesniegumā norādāms iesniedzēja vārds un uzvārds, dzīvesvieta (juridiskajai personai – nosaukums, adrese, reģistrācijas numurs), prasījums; uz tā jābūt iesniedzēja parakstam. Mutvārdu iesniegumu iestāde tūlīt noformē rakstveidā, un iesniedzējs to paraksta.*" Iesnieguma saturs konkretizēts arī *Procesuālo izdevumu noteikumu* 4. punktā, kā arī tas izriet no citiem šo noteikumu punktiem (piemēram, *Procesuālo izdevumu noteikumu* 10. un 15. punkts). Iesniegumā persona var norādīt arī citu informāciju, ko tā uzskata par būtisku izdevumu segšanai.

Iesniegumā norādāms iesniedzēja vārds un uzvārds, dzīvesvieta (juridiskajai personai – nosaukums, adrese, reģistrācijas numurs). Jāievēro, ka privātpersona ir tiesīga norādīt ne tikai deklarēto dzīvesvietu, bet jebkuru citu adresi, kurā tā būtu sasniedzama.¹⁶ Iestādei nebūtu jāpieprasa īpaši pamatot, kāpēc privātpersona ir izvēlējusies citu adresi. Ja privātpersona iesniegumā ir norādījusi adresi saziņai, tad uzskatāms, ka privātpersona tur būs sastopama un adreses izvēle ir objektīvi pamatota.¹⁷

Iesniegumā vēlams norādīt arī tālruni vai elektroniskā pasta adresi, lai iestāde ar iesniedzēju varētu ātrāk sazināties, ja nepieciešams precizēt prasījumu vai iesniegt papildu informāciju.¹⁸

Iesniegumu var iesniegt gan rakstveidā, gan mutvārdos. Iestādes var sagatavot iesnieguma **veidlapas** (papīra formā, elektroniski), kur apkopotas normatīvajos aktos noteiktās prasības iesnieguma noformējumam un saturam. Tomēr iestāde nevar noteikt, ka šādas veidlapas izmantošana ir obligāta.

Procesuālo izdevumu noteikumu 4. punktā paredzētā norāde, ka iesniegumam pievieno **procesuālos izdevumus apliecinošus dokumentus**, nenozīmē, ka tādējādi procesuālo izdevumus (to apmēru) var pamatot tikai ar rakstveida pierādījumiem. Minētais punkts precizē

¹⁶ Sk.: *Paziņošanas likuma* 4. panta pirmā daļa; Višķere I. 56. panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 536. lpp.

¹⁷ Neimanis J. *Paziņošanas likuma komentāri*. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2017, 36. lpp.

¹⁸ Višķere I. 56. panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 536. lpp.

iesnieguma iesniegšanas kārtību, tas neietekmē pieļaujamo pierādīšanas līdzekļu klāstu (rakstveida pierādījumi, paskaidrojumi, liecinieku liecības utt.).

Tas, ka iesniegumā **nav norādīta visa nepieciešamā informācija** vai tam nav pievienoti visi dokumenti, nenozīmē, ka visos gadījumos iesniegums būtu atstājams bez virzības vai tas ietekmētu *Procesuālo izdevumu noteikumu* 6. punktā minētā termiņa sākumu.

Saskaņā ar *Administratīvā procesa likuma* 56. panta 1.¹ daļu tikai tad, ja iesniegums nav parakstīts, ir iesniegts, neievērojot *Valsts valodas likuma* prasības, vai tam nav pievienoti pilnvarojumu apliecinājoši dokumenti, iestāde iesniegumu atstāj bez virzības un nosaka iesniedzējam saprātīgu termiņu tās norādīto trūkumu novēršanai. Šādā gadījumā iestādei jāpieņem lēmums par iesnieguma atstāšanu bez virzības atsevišķa procesuāla dokumenta veidā (tas nevar būt rezolūcijas veidā). Lēmumā iestādei precīzi un skaidri jānorāda, kāds ir iesnieguma trūkums un kā to iespējams novērst, kā arī jānorāda trūkumu novēršanas termiņš un likumā paredzētās tiesiskās sekas, ja trūkums noteiktajā termiņā netiks novērsts.¹⁹

Ja iesniegumā nav norādīta *Procesuālo izdevumu noteikumu* 4. punktā minētā informācija vai pievienoti attiecīgi dokumenti, tas **nav pamats iesniegumu atstāt bez virzības**. Trūkumu novēršana risināma jau ierosinātās administratīvās lietas ietvaros, ja nepieciešams, pagarinot administratīvā akta izdošanas termiņu atbilstoši *Administratīvā procesa likuma* 64. panta otrajai daļai. Arī tad, ja iesniegumā nav precīzi formulēts prasījums (sedzjamie procesuālie izdevumi, to apmērs), iestāde nevar izvēlēties formālu pieeju. Iestādei iesniegums ir jāinterpretē, par pamatu ņemot iesniedzēja saprātīgās intereses – kādu prasījumu konkrētajā situācijā būtu izteicis "saprātīgs iesniedzējs", kā arī jāsaazinās ar iesniedzēju, lai noskaidrotu, vai iestāde ir pareizi sapratusi iesniedzēja patieso gribu.²⁰

5. punkts

5. Procesuālos izdevumus sedz iestāde, kuras amatpersona ir pieņēmusi nolēmumu vai veikusi rīcību, kas rada procesuālos izdevumus, vai iestāde, kas administrē pašvaldības vai tiesas budžetu.

Procesuālo izdevumu noteikumu 5. punkta **mērķis** ir noteikt to iestādi, kura pieņem lēmumu par procesuālo izdevumu segšanu.

Procesuālos izdevumus sedz tā **iestāde, kuras amatpersona ir pieņēmusi nolēmumu vai veikusi rīcību, kas radīja procesuālos izdevumus**. *Procesuālo izdevumu noteikumos* ir paredzēti divi izņēmumi. Pirmkārt, procesuālos izdevumus sedz **iestāde, kas administrē tiesas budžetu**. Tas attiecas uz procesuālajiem izdevumiem, kas radušies administratīvā pārkāpuma procesā tiesā, un šos izdevumus sedz Tiesu administrācija. Otrkārt, procesuālos izdevumus sedz arī **iestāde, kas administrē pašvaldības budžetu**. Minētais izņēmums *Procesuālo izdevumu noteikumos* tika iekļauts, ievērojot Latvijas Lielo pilsētu asociācijas un Latvijas Pašvaldību savienības priekšlikumus. Minētais izņēmums attiecas uz procesuālajiem izdevumiem, kas radušies pašvaldības iestādes vai struktūrvienības amatpersonas nolēmuma vai rīcības rezultātā.

¹⁹ Višķere I. 56. panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 540. lpp.

²⁰ Turpat, 543. lpp.

Jāievēro, ka vienā administratīvā pārkāpuma procesā var būt iesaistītas **vairāku iestāžu** amatpersonas un privātpersona iesniegumā var lūgt atlīdzināt izdevumus, kas radušies visa procesa laikā. Piemēram, administratīvā pārkāpuma procesu līdz administratīvā pārkāpuma lietas izskatīšanai veic Valsts policijas amatpersonas, bet administratīvā pārkāpuma lietu izskata pašvaldības administratīvā komisija vai apakškomisija. Tādā gadījumā Valsts policija sedz (pieņem lēmumu un izmaksā attiecīgu summu) procesuālos izdevumus, ko radījusi Valsts policijas amatpersonas rīcība vai nolēmumi, bet iestāde, kas administrē pašvaldības budžetu, – izdevumus, ko radījusi pašvaldības administratīvās komisijas vai apakškomisijas rīcība vai nolēmumi. Ja lēmums administratīvā pārkāpuma lietā tiek pārsūdzēts tiesā, tad izdevumu segšanā var tikt iesaistīta arī iestāde, kas administrē tiesas budžetu.

6. punkts

6. Iestāde sedz procesuālos izdevumus mēneša laikā no dienas, kad saņemts personas iesniegums. Ja iesniegumu iesniedz personai, kura veic administratīvā pārkāpuma procesu, vai iestādei, kuras amatpersona veic administratīvā pārkāpuma procesu, termiņu skaita no dienas, kad šī persona vai iestāde ir saņēmusi personas iesniegumu par procesuālo izdevumu segšanu.

Procesuālo izdevumu noteikumu 6. punkta **mērķis** ir nodrošināt, ka persona, kurai ir tiesības uz procesuālo izdevumu segšanu, mēneša laikā saņem radušos izdevumu atlīdzinājumu neatkarīgi no tā, kurai *Procesuālo izdevumu noteikumu* 3. punktā minētajai personai vai iestādei ir iesniegts iesniegums. Punkta otrais teikums konkretizē, ka par **iesnieguma saņemšanas dienu** uzskatāma arī tā diena, kad iesniegumu saņēmusi *Procesuālo izdevumu noteikumu* 3.1. apakšpunktā minētā amatpersona, kura veic administratīvā pārkāpuma procesu, vai *Procesuālo izdevumu noteikumu* 3.2. apakšpunktā minētā iestāde.

Punktā norādītais pienākums "iestāde sedz procesuālos izdevumus mēneša laikā" nozīmē to, ka iestāde **mēneša laikā ieskaita** attiecīgu summu personas iesniegumā norādītajā kredītiestādes vai pasta norēķinu sistēmas kontā. Tādējādi, lai arī *Procesuālo izdevumu noteikumi* tiešā veidā neregulē lēmuma par procesuālo izdevumu segšanu pieņemšanas kārtību, tie tomēr ietekmē lēmuma pieņemšanas termiņu. Saskaņā ar *Administratīvā procesa likuma* 64. panta pirmo daļu, ja administratīvā lieta ierosināta uz iesnieguma pamata, iestāde pieņem lēmumu par administratīvā akta izdošanu viena mēneša laikā no iesnieguma saņemšanas dienas, ja likumā nav noteikts cits termiņš vai citā normatīvajā aktā – īsāks termiņš administratīvā akta izdošanai. Šajā gadījumā viena mēneša laikā iestādei jāpaspēj gan pieņemt lēmumu, gan ieskaitīt attiecīgu summu personas norādītajā kontā.

Procesuālo izdevumu noteikumu 6. punkts neietekmē *Administratīvā procesa likuma* 64. pantā noteiktās **tiesības pagarināt administratīvā akta izdošanas termiņu**. Šajā gadījumā ieteicams ievērot iepriekšminēto pieeju, ka administratīvā akta izdošanas termiņš nozīmē naudas summas ieskaitīšanu privātpersonas norādītajā kontā. Jebkurā gadījumā jāievēro, ka iestādei jābūt pamatotam iemeslam pagarināt administratīvā akta izdošanas termiņu. Tas pieļaujams vienīgi nolūkā, lai iestādei būtu iespēja noskaidrot visus lietā nepieciešamos apstākļus objektīva lēmuma pieņemšanai.²¹

²¹ Briede J. 64. panta komentārs. Grām.: Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa. Sagatavojis autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 612. lpp.

Piemēram, mēneša pirmajā dienā privātpersona iesniedz iesniegumu par procesuālo izdevumu segšanu, pašvaldības administratīvajai komisijai. Iesniegums attiecas uz procesuālajiem izdevumiem, kas radušies gan Valsts policijas amatpersonas, gan pašvaldības administratīvās komisijas rīcības rezultātā. Valsts policija no pašvaldības administratīvās komisijas pārsūtīto iesniegumu saņemt tikai pēc 25 dienām. Šajā gadījumā Valsts policijai nav tiesiska pamata pagarināt administratīvā akta izdošanas termiņu tikai tāpēc, ka pašvaldības administratīvā komisija nav laicīgi nosūtījusi iesniegumu. Arī tad, ja Valsts policija saņemtu pārsūtīto iesniegumu pēc mēneša vai vēlāk, jau būtu pieļauta nepamatota vilcināšanās izdot administratīvo aktu.

Saskaņā ar *Administratīvā procesa likuma* 59. panta pirmo daļu pēc administratīvās lietas ierosināšanas iestāde iegūst informāciju, kas saskaņā ar normatīvajiem aktiem ir nepieciešama, lai pieņemtu attiecīgo lēmumu. **Informācijas noskaidrošanas intensitāte** katrā konkrētajā gadījumā ir atkarīga no konkrētā administratīvā procesa mērķa, no normatīvajā aktā noteiktajiem informācijas iegūšanas norādījumiem un ierobežojumiem, finanšu, personāla un laika iespējām, potenciālā lēmuma svarīguma indivīdam un sabiedrībai. Noskaidrojamās informācijas un pierādījumu apjomam jābūt proporcionālam, tas ir, nepieciešamībai iegūt informāciju un resursu patēriņam jābūt samērīgam. Iestādei jāvērtē, kāda ir varbūtība, ka bez papildu informācijas iegūšanas lēmums būs nepareizs, un tā jāsamēro ar laika un naudas resursu patēriņu, kas nepieciešams, lai šo informāciju iegūtu. Arī tad, ja sakarā ar kādas informācijas iesniegšanu privātpersonas apgrūtinājums ir lielāks nekā sekas tam, ka lēmums nenoskaidrotās informācijas dēļ varētu būt prettiesisks, no šādas informācijas iegūšanas ir jāatsakās.²² Līdz ar to tipiskā gadījumā lēmums pieņemams, balstoties uz personas iesniegumā norādīto informāciju un iesniegumam pievienotajiem procesuālos izdevumus apliecinājošiem dokumentiem, kā arī valsts informācijas sistēmās pieejamo informāciju.

Protams, *Procesuālo izdevumu noteikumu* 6. punktā lietotā izteiksme "iestāde sedz procesuālos izdevumus" nenozīmē, ka iestādei jebkurā gadījumā ir pienākums segt visus iesniegumā norādītos procesuālos izdevumus prasītajā apmērā. Administratīvais process iestādē noris atbilstoši *Administratīvā procesa likuma* regulējumam, tostarp ievērojot šā likuma 63. pantā norādītos iespējamās lēmuma veidus.

²² Briede J., Višķere I. 59. panta komentārs. Grām.: *Administratīvā procesa likuma komentāri. A un B daļa*. Sagatavojis autoru kolektīvs. Dr.iur. J.Briedes zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2013, 557.-558. lpp.

III. Ceļa izdevumi un maksa par naktsmītni

7. punkts

7. Ceļa izdevumus par braukšanu ar sabiedrisko transportlīdzekli sedz atbilstoši sabiedriskā transporta pakalpojuma tarifam.

Saskaņā ar *Administratīvās atbildības likuma* 75. panta pirmās daļas 1. punktu procesuālie izdevumi ir summas, ko izmaksā cietušajiem, lieciniekiem, ekspertiem un tulkiem, lai segtu ceļa izdevumus, kas saistīti ar ierašanos procesuālās darbības veikšanas vietā un atgriešanos dzīvesvietā, un maksu par naktsmītni. Salīdzinājumam *Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa* 267. panta pirmajā daļā bija iekļauts šķietami plašāks regulējums: "Cietušajiem, lieciniekiem, ekspertiem un tulkiem atlīdzina izdevumus, kas radušies sakarā ar ierašanos pēc tās institūcijas (amatpersonas) uzaicinājuma, kuras lietvedībā ir administratīvā pārkāpuma lieta." Tomēr *Administratīvās atbildības likuma* atbilstošā interpretācija ļauj sasniegt tādu pašu rezultātu, proti, segt tos izdevumus, kas radušies sakarā ar ierašanos procesuālās darbības veikšanas vietā.

Administratīvās atbildības likuma 75. panta pirmās daļas 1. punktā iekļautais regulējums ir veidots līdzīgi *Kriminālprocesa likuma* 367. panta pirmās daļas 1. punktam.²³ Atšķirībā no *Kriminālprocesa likuma* *Administratīvās atbildības likuma* 75. panta pirmās daļas 1. punktā ir iekļauts šķietami izsmelošs uzskaitījums, proti, tas attiecas uz cietušajiem, lieciniekiem, ekspertiem un tulkiem. Tomēr, lai novērstu acīmredzami nevienlīdzīgu attieksmi, *Administratīvās atbildības likuma* 75. panta pirmās daļas 1. punktā iekļautais regulējums **piemērojams pēc analogijas arī attiecībā uz citām administratīvā pārkāpuma procesā iesaistītajām privātpersonām**, kas nav konkrēti minētas šajā punktā (piemēram, nepilngadīgā pārstāvis, aizskartais mantas īpašnieks, bērnu tiesību speciālists, psihologs vai pedagogs).²⁴ Tiesības saņemt šo izdevumu kompensāciju tiek atzītas arī personai, bez kuras palīdzības, piemēram, cietušais vai liecinieks nevarētu pārvietoties (piemēram, personas ar invaliditāti asistents).²⁵

Parasti ekonomiski pamatotākais risinājums, lai nokļūtu procesuālās darbības vietā, ir braukšana ar sabiedrisko transportlīdzekli. *Procesuālo izdevumu noteikumu* 7. punkts noteic, ka ceļa izdevumus par **braukšanu ar sabiedrisko transportlīdzekli** sedz atbilstoši sabiedriskā transporta pakalpojuma tarifam. Līdzīgs regulējums ir paredzēts Ministru kabineta 2005. gada 4. oktobra noteikumu Nr. 754 "*Noteikumi par kriminālprocesaālo izdevumu atlīdzināšanas kārtību un apmēru*" 5.1. apakšpunktā, Ministru kabineta 2004. gada 31. augusta noteikumu Nr. 748 "*Noteikumi par atlīdzības izmaksu lieciniekam, tulkam un ekspertam administratīvajā*

²³ Saskaņā ar *Kriminālprocesa likuma* 367. panta pirmās daļas 1. punktu procesuālie izdevumi ir summas, ko izmaksā lieciniekiem, cietušajiem, ekspertiem, revidentiem, speciālistiem, tulkiem un citām procesā iesaistītajām personām, lai segtu ceļa izdevumus, kas saistīti ar ierašanos procesuālās darbības izdarīšanas vietā un atgriešanos dzīvesvietā, un maksu par naktsmītni.

²⁴ Vilcāns S. 10. nodaļa. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana. Skaidrojumi. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 266. lpp.

²⁵ Kūtris G. 367. pants. Procesuālie izdevumi. Grām.: Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniska monogrāfija prof. K. Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 1006. lpp. Šādas tiesības izriet arī no *Procesuālo izdevumu noteikumu* 14. punkta.

procesā tiesā" 3.1.1. apakšpunktā un Ministru kabineta 2009. gada 1. septembra noteikumi Nr. 983 "*Ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu aprēķināšanas kārtība*" 7.1. apakšpunktā.

Procesuālo izdevumu noteikumu 7. punkts attiecas uz sabiedriskā transporta pakalpojumiem, proti, regulāriem pasažieru pārvadājumiem ar sabiedriskajiem transportlīdzekļiem (*Sabiedriskā transporta pakalpojumu likuma* izpratnē). Tas neattiecas, piemēram, uz **pasažieru komercpārvadājumiem ar taksometru vai vieglo automobili**. Vienlaikus iepriekš minētais neietekmē to, ka atsevišķos gadījumos var būt sedzami ceļa izdevumi, kas radušies izmantojot pasažieru komercpārvadājumu ar taksometru vai vieglo automobili (*Procesuālo izdevumu noteikumu* 2. un 14. punkts). Piemēram, pasažieru komercpārvadājumus varētu izmantot, ja attiecīgajā laikā vai vietā nav pieejami sabiedriskā transporta pakalpojumi.

8. punkts

8. Ja persona neiesniedz dokumentu, kas apliecina tās ceļa izdevumus, minētos izdevumus sedz atbilstoši minimālajam sabiedriskā transporta pakalpojuma tarifam attiecīgajā maršrutā.

Procesuālo izdevumu noteikumu 8. punkta **mērķis** ir noteikt izdevumu apmēru, kas sedzams gadījumos, ka persona nevar pamatot vai nepamato ceļa izdevumu apmēru.

Līdzīgs regulējums ir paredzēts Ministru kabineta 2005. gada 4. oktobra noteikumi Nr. 754 "*Noteikumi par kriminālprocesuālo izdevumu atlīdzināšanas kārtību un apmēru*" 5.1. apakšpunktā, proti, ja persona nav saglabājusi dokumentu, kas apliecina tās braukšanas izdevumus, tos sedz atbilstoši minimālajai braukšanas cenai (tarifam) attiecīgajā maršrutā.

Var visai drošticami pieņemt, ka personai kaut kādā veidā jānokļūst procesuālās darbības veikšanas vietā un tas rada izdevumus. Tomēr tā kā persona šajā gadījuma nav līdzdarbojusies izdevumu apmēra noteikšanā, tad apmēra noteikšanai izmanto minimālo tarifu, kas var būt arī mazāks nekā personai faktiski radušies izdevumi. Līdzīgi rīkojas arī gadījumos, ja persona objektīvu apstākļu dēļ nevar iesniegt dokumentus, kas apliecina tās ceļa izdevumus, vai citādi pamatot izdevumu apmēru.

Procesuālo izdevumu noteikumu 8. punktā minētais nosacījums "ja persona neiesniedz dokumentu, kas apliecina tās ceļa izdevumus" nav lietots, lai norādītu, ka ceļa izdevumus var pamatot tikai ar noteiktiem pierādīšanas līdzekļiem. Tas tikai norāda, ka konkrētajā gadījumā persona **nav pamatojusi** vai **nevar pamatot** ceļa izdevumu apmēru.

Ja persona iesniegumam par procesuālo izdevumu segšanu nav pievienojusi²⁶ dokumentus, kas apliecina tās ceļa izdevumus, tas **nenozīmē, ka iestāde uzreiz var piemērot *Procesuālo izdevumu noteikumu* 8. punktu**. Vispirms jādod iespēja personai novērst šādu trūkumu un saprātīgā termiņā iesniegt procesuālos izdevumus apliecinošus dokumentus.

Ja persona neiesniedz nekādu informāciju, kas apliecina ceļa izdevumus, un ir piemērojams *Procesuālo izdevumu noteikumu* 8. punkts, var būt sarežģīti konstatēt, **no kurās vietās persona ir ieradusies** procesuālās darbības veikšanas vietā vai **uz kuru vietu devusies** pēc

²⁶ Saskaņā ar *Procesuālo izdevumu noteikumu* 4. punktu iesniegumam pievieno procesuālos izdevumus apliecinošus dokumentus.

tam.²⁷ Ja persona nevar iesniegt informāciju, kas apliecina tās dzīvesvietu konkrētajā gadījumā, tad izmantojama administratīvā pārkāpuma procesā pēdējā norādītā (paziņotā) personas adrese. Personas deklarētā dzīvesvieta vai papildu adrese izmantojama tad, ja nav nekādas citas informācijas.

9. punkts

9. Ja persona procesuālās darbības veikšanas vietā nav ieradies no dzīvesvietas vai neatgriežas dzīvesvietā, ceļa izdevumus sedz apmērā, kas nav lielāks par ceļa izdevumiem no dzīvesvietas līdz procesuālās darbības veikšanas vietai.

Procesuālo izdevumu noteikumu 9. punkta **mērķis** ir izveidot kārtību, kā nosakāms ceļa izdevumu apmērs, ja persona procesuālās darbības veikšanas vietā nav ieradies no dzīvesvietas vai neatgriežas dzīvesvietā. Piemērojot šo punktu, svarīgākais ir pareizi konstatēt, kura vieta uzskatāma par **personas dzīvesvietu**. Pēc tam ceļa izdevumu apmēru nosaka atbilstoši *Procesuālo izdevumu noteikumu* 3. nodaļas noteikumiem.

Administratīvās atbildības likuma 75. panta pirmās daļas 1. punkts noteic, ka procesuālie izdevumi ir summas, ko izmaksā cietušajiem, lieciniekiem, ekspertiem un tulkiem, lai segtu ceļa izdevumus, kas saistīti ar ierašanos procesuālās darbības veikšanas vietā un atgriešanos dzīvesvietā. *Procesuālo izdevumu noteikumos* terminam "dzīvesvieta" nav un nevar tikt piešķirta citāda (no *Administratīvās atbildības likuma* atšķirīga) nozīme.

Administratīvās atbildības likumā **termins "dzīvesvieta"** nav skaidrots, turklāt tiek nošķirta "dzīvesvieta" un "deklarētā dzīvesvieta". Dažādos normatīvajos aktos šim terminam ir atšķirīga nozīme. Piemēram, *Civillikuma* 7. pantā ar [pastāvīgo] dzīves vietu saprotama vieta, kur persona ir labprātīgi apmetusies ar tieši vai klusējot izteiktu nodomu tur pastāvīgi dzīvot vai darboties. Savukārt *Dzīvesvietas deklarēšanas likuma* un *Paziņošanas likuma* regulējums liecina, ka ar terminu "dzīvesvieta" saprotama ne tikai deklarētā dzīvesvieta, bet arī personas norādītā papildu adrese (adreses) laikposmā, kurā persona tajā (tajās) ir sasniedzama. No *Paziņošanas likuma* 4. panta pirmās daļas izriet, ka persona var norādīt arī citu adresi, ja tam ir objektīvs pamatojums. Administratīvā pārkāpuma procesā personai noteiktos gadījumos ir pienākums paziņot par dzīvesvietas maiņu (*Administratīvās atbildības likuma* 44. panta trešās daļas 5. punkts, 50. panta otrās daļas 3. punkts).

Lai noskaidrotu termina "dzīvesvieta" saturu, nepieciešams noskaidrot katras attiecīgās *Administratīvās atbildības likuma* **normas mērķi**. *Administratīvās atbildības likumā* termins "dzīvesvieta" ir saistīts ar dažāda rakstura regulējumu. Pirmkārt, dzīvesvieta kā vieta, kur persona ir sasniedzama (jāvērtē kopsakarā ar *Paziņošanas likuma* regulējumu). Dokumentu un citas informācijas paziņošanā noteicošā ir adresāta norādītā adrese, tad – deklarācijā norādītā papildu adrese, un tikai tad, ja nav nevienas no iepriekš minētajām, izmantojama deklarētā adrese. Otrkārt, dzīvesvieta ir saistīta ar piekritības jautājumiem. Šajā gadījumā noteicošā pamatā ir deklarētā dzīvesvieta. Treškārt, *Administratīvās atbildības likumā* sastopams arī cita rakstura regulējums, kur termina "dzīvesvieta" saturs noskaidrojams katrā konkrētā gadījumā. Šajā kategorijā ietilpst arī procesuālo izdevumu segšanas regulējums.

²⁷ Plašāk par termina "dzīvesvieta" izpratni *Administratīvās atbildības likumā* un *Procesuālo izdevumu noteikumos* skatīt *Procesuālo izdevumu noteikumu* 9. punkta skaidrojumu.

Procesuālo izdevumu segšanas rezultātā personai tiek atlīdzināti tie nepieciešamie izdevumi, kas radušies administratīvā pārkāpuma procesā. Līdz ar to nav saprātīgi un tiesiski pamatoti termina "dzīvesvieta" interpretācijā izmantot tikai formālus kritērijus, nevērtējot faktiskos apstākļus. Personai sedzami ceļa izdevumi, kas saistīti ar ierašanos procesuālās darbības veikšanas vietā un atgriešanos dzīvesvietā (plašākā izpratnē), tostarp arī darbavietā, tulka praktizēšanas vietā u. tml.²⁸ Piemēram, ja procesuālo darbību veic darba dienā, ir diezgan liela iespēja, ka persona ieradīsies no darbavietas vai atgriezīsies tajā.

Tiesībsargs, sniedzot atzinumu par *Procesuālo izdevumu noteikumu* projektu, norādīja: "Vērtējot *Administratīvās atbildības likuma* 75. panta visas daļas to kopsakarībā, redzams, ka tā galvenais mērķis ir pasargāt procesā iesaistītās personas (cietušos, lieciniekus, ekspertus, tulkus) no nepamatotiem finansiālajiem zaudējumiem, kuri tiem radušies sakarā ar pienākumu piedalīties procesuālajās darbībās (liecinieka, eksperta, tulka gadījumā). Savukārt cietušās personas, kura jau tāpat ir cietusi no iespējama viņas tiesību pārkāpuma, pasargāšana no iespējamiem papildu izdevumiem ir būtiska, lai nepieļautu turpmāku zaudējumu rašanos sakarā ar nepieciešamību aizstāvēt savas likumīgās intereses."²⁹ Personai atlīdzināmi tie izdevumi, kas ir bijuši nepieciešami administratīvā pārkāpuma procesā. Personai var būt pienākums ierasties procesuālās darbības veikšanas vietā, tomēr tai nav pienākuma pastāvīgi uzturēties savā deklarētajā dzīvesvietā vai citādi pilnībā pakārtot savas ikdienas darbības, lai tikai iespējami samazinātu procesuālos izdevumus. Pat ja no *Dzīvesvietas deklarēšanas likuma* 3. panta izriet prezumpcija, ka deklarētajā dzīvesvietā persona arī dzīvo un tur ir sasniedzama tiesiskajās attiecībās ar valsti un pašvaldību, šī prezumpcija nav neatspēkojama.³⁰

Ievērojot minēto, ar dzīvesvietu saprotama tā **vieta, kur ir sagaidāms, ka persona attiecīgajā laikposmā varētu atrasties.** *Procesuālo izdevumu noteikumu* 9. punkts piemērojams neikdienišķās situācijās, piemēram, ja persona no procesuālās darbības vietas dodas ceļojumā vai komandējumā.

Ja, piemēram, persona atrodas ilgstošā ceļojumā vai komandējumā **ārvalstīs** un, saņemot uzaicinājumu piedalīties administratīvā pārkāpuma procesā, par to godprātīgi informē amatpersonu, tad personai sedzami izdevumi, kas saistīti ar ierašanos no ārvalstīm un atgriešanos. Protams, šajā gadījumā amatpersonai būtu pienākums ievērot procesuālās ekonomijas principu un izmantot videokonferenci.³¹

²⁸ Vilcāns S. 10. nodaļa. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana. Skaidrojumi. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 266. lpp. Piemēram, arī Ministru kabineta 2009. gada 1. septembra noteikumu Nr. 983 "Ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu aprēķināšanas kārtība" 5.1. apakšpunkts noteic, ka lieciniekam un ekspertam, kuru tiesa izsauc civilīetā, ir tiesības saņemt atlīdzību par braucienu no dzīves vai darba vietas līdz tiesas sēdes norises vietai un atpakaļ, izvēloties ekonomiski izdevīgāko veidu.

²⁹ Latvijas Republikas tiesībsarga 2019. gada 23. augusta atzinums Nr. 1-5/119 par Ministru kabineta noteikumu projektu "Administratīvā pārkāpuma procesā radušos procesuālo izdevumu segšanas noteikumi" (VSS-268).

³⁰ Sal.: Augstākās tiesas Senāta Administratīvo lietu departamenta 2013. gada 17. jūnija sprieduma lietā Nr. SKA-542/2013 8. punkts.

³¹ Saskaņā ar *Administratīvās atbildības likuma* 32. pantu amatpersona, augstāka amatpersona un tiesa (tiesnesis) izvēlas un veic procesuālās darbības tā, lai nodrošinātu administratīvā pārkāpuma procesa mērķa sasniegšanu pēc iespējas ātrāk un ekonomiskāk.

10. punkts

10. Ceļa izdevumus par personīgā transportlīdzekļa izmantošanu sedz atbilstoši patērētajam degvielas vai enerģijas daudzumam, ņemot vērā brauciena maršrutu un kilometrāžu, degvielas vai enerģijas patēriņu uz 100 km nobraukuma, degvielas marku vai enerģijas veidu.

Procesuālo izdevumu noteikumu 10. punkts noteic kārtību, kā nosakāmi ceļa izdevumi par personīgā **transportlīdzekļa** (neatkarīgi no tā veida, tostarp elektroauto, hibrīdauto, ar gāzi darbināmais transportlīdzeklis) izmantošanu. Tas nenozīmē, ka privātpersonai visos gadījumos būtu atlīdzināmi ceļa izdevumi, kas radušies, izmantojot personīgo transportlīdzekli (*Procesuālo izdevumu noteikumu 2. punkts*).

Procesuālo izdevumu noteikumu 10. punktā lietotais termins "**personīgais transportlīdzeklis**" nenozīmē, ka personai obligāti jābūt attiecīgā transportlīdzekļa īpašniekam (valdītājam, turētājam).

Saskaņā ar *Procesuālo izdevumu noteikumu 4. punktu* informācija par patērēto degvielas (enerģijas) daudzumu, brauciena maršrutu, kilometrāžu, degvielas (enerģijas) patēriņu uz 100 km, degvielas marku vai enerģijas veidu **norādāma iesniegumā** par procesuālo izdevumu segšanu. Tā ir informācija, kas nepieciešama, lai noteiktu procesuālo izdevumu apmēru. Ja persona nevar norādīt šādu informāciju, tad to noskaidro iestāde, ciktāl tas iespējams.

Lai noteiktu vai pārbaudītu personas norādīto brauciena maršrutu vai kilometrāžu, izmantojami jebkuri pieejamie tehnoloģiskie risinājumi attāluma noteikšanai starp diviem vai vairākiem punktiem kartē un iespējamā maršruta plānotāji.

Degvielas daudzuma aprēķināšanai izmantojama arī valsts akciju sabiedrības "Ceļu satiksmes drošības direkcija" informācija par vidējo degvielas patēriņu.

11. punkts

11. Ja personai nav iespējas izmantot sabiedriskā transporta pakalpojumu, lai ierastos procesuālās darbības veikšanas vietā vai atgrieztos dzīvesvietā, personai sedz arī izdevumus par autostāvvietu un iebraukšanu teritorijās, kur ir noteikta maksa (nodeva) par transportlīdzekļu iebraukšanu.

Ja persona izmanto personīgo transportlīdzekli, tad tā rezultātā personai var rasties **dažādi citi izdevumi**, neskaitot patērēto degvielu (enerģiju). *Procesuālo izdevumu noteikumu 11. punkta mērķis* ir noteikt, ka atlīdzināmi arī citi nepieciešamie un ekonomiski pamatotie izdevumi, kas nesaraujami saistīti ar transportlīdzekļa lietošanu.

Procesuālo izdevumu noteikumu 11. punkts noteic, ka šādā gadījumā sedz arī izdevumus par autostāvvietu un iebraukšanu teritorijās, kur ir noteikta maksa (nodeva) par transportlīdzekļu iebraukšanu. Tomēr tas neizslēdz iespēju segt arī citus izdevumus, ja tam ir objektīvs pamats (*Procesuālo izdevumu noteikumu 2. un 14. punkts*).

12. punkts

12. Ja persona izmanto starpvalstu autotransportu, gaisa, ūdens vai dzelzceļa transportu, izdevumus sedz atbilstoši normatīvajiem aktiem komandējumu jomā.

Procesuālo izdevumu noteikumu 12. punkta **mērķis** ir noteikt kārtību, kā nosakāmi ceļa izdevumi, ja persona ierodas procesuālās darbības veikšanas vietā no ārvalstīm vai pēc procesuālās darbības veikšanas dodas uz ārvalstīm.

Piemērojot *Procesuālo izdevumu noteikumu* 12. punktu, jāievēro, ka šī norma norāda uz normatīvajos aktos komandējumu jomā paredzētajām tiesiskajām sekām. Proti, lai iestātos šīs tiesiskās sekas, nav nepieciešama attiecīgā normas tiesiskā sastāva esība.³²

Ministru kabineta 2010. gada 12. oktobra noteikumu Nr. 969 "*Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi*" 26. punkts noteic: "Darbiniekam komandējuma ceļa (transporta) izdevumus atlīdzina, ja viņš izmantojis dzelzceļa transportu, gaisa transportu, ūdenstransportu, starpvalstu koplietošanas autotransportu (autobusu), atbilstoši ekonomiskās klases tarifiem vai tai pielīdzināmas klases tarifiem. Atsevišķos gadījumos izdevumus var atlīdzināt atbilstoši institūcijas noteiktajai iekšējai kārtībai." Tādējādi *Procesuālo izdevumu noteikumu* 12. punkta kontekstā šo noteikumu vienība saprotama šādi: ja persona, kurai ir tiesības uz procesuālo izdevumu segšanu, izmanto starpvalstu autotransportu, gaisa, ūdens vai dzelzceļa transportu, izdevumus sedz **atbilstoši ekonomiskās klases tarifiem vai tai pielīdzināmas klases tarifiem**. Būtībā tas atbilst *Procesuālo izdevumu noteikumu* 2. punktā ietvertajam pamatprincipam. Izņēmuma gadījumos piemērojams *Procesuālo izdevumu noteikumu* 14. punkts.

No Ministru kabineta 2010. gada 12. oktobra noteikumu Nr. 969 "*Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi*" 27. punkta izriet, ka šādos gadījumos personai atlīdzina arī **apdrošināšanas un komisijas naudu, kā arī izdevumus par biļešu pasūtīšanu un iepriekšēju iegādi**.

13. punkts

13. Ja personai tajā pašā dienā nav iespējams atgriezties dzīvesvietā vai nav iespējams laikus ierasties procesuālās darbības veikšanas vietā, maksu par naktsmītni (piemēram, viesnīcu) sedz normatīvajos aktos komandējumu jomā noteiktajā apmērā.

Saskaņā ar *Administratīvās atbildības likuma* 75. panta pirmās daļas 1. punktu procesuālie izdevumi ir arī **maksa par naktsmītni**.³³ *Procesuālo izdevumu noteikumu* 13. punkts noteic, ka, ja personai tajā pašā dienā nav iespējams atgriezties dzīvesvietā vai nav iespējams laikus ierasties procesuālās darbības veikšanas vietā, maksu par naktsmītni sedz normatīvajos aktos komandējumu jomā noteiktajā apmērā.

³² Plašāk sk., piemēram: Neimanis J. Ievads tiesībās. Rīga: zv. adv. J. Neimanis, 2004, 54.-56. lpp.

³³ Personu, kurām ir tiesības uz maksas par naktsmītni segšanu, loks neatšķiras no ceļa izdevumus segšanas. Plašāk sk. *Procesuālo izdevumu noteikumu* 7. punkta skaidrojumu.

Līdzīgs regulējums ir iekļauts Ministru kabineta 2005. gada 4. oktobra noteikumu Nr. 754 "Noteikumi par kriminālprocesuālo izdevumu atlīdzināšanas kārtību un apmēru" 5.3. apakšpunktā, Ministru kabineta 2004. gada 31. augusta noteikumu Nr. 748 "Noteikumi par atlīdzības izmaksu lieciniekam, tulkam un ekspertam administratīvajā procesā tiesā" 3.2. apakšpunktā un Ministru kabineta 2009. gada 1. septembra noteikumu Nr. 983 "Ar lietas izskatīšanu saistīto izdevumu aprēķināšanas kārtība" 5.2. apakšpunktā.

Ar **naktsmītņi** saprotama ne tikai viesnīca, bet jebkura apmešanās (nakšņošanas) vieta (piemēram, hosteļi, moteļi, pansijas, viesu mājas)³⁴, tostarp arī tādās naktsmāju rezervēšanas platformās kā *Airbnb* irēta naktsmītne.

Maksu par naktsmītņi sedz normatīvajos aktos komandējumu jomā noteiktajā apmērā, ja vien to ir iespējams objektīvi ievērot konkrētajā gadījumā (*Procesuālo izdevumu noteikumu* 14. punkts). Normatīvie akti komandējumu jomā nosaka **maksimāli pieļaujamo apmēru**. Tas nozīmē, ka personai atlīdzina faktiski radušos izdevumus, ja vien tie nepārsniedz noteikto ierobežojumu.

Ministru kabineta 2010. gada 12. oktobra noteikumu Nr. 969 "Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi" 21.3. apakšpunkts noteic, ka, ja darbinieks bijis komandējumā Latvijas Republikā, viņam atlīdzina izdevumus par viesnīcu (naktsmītņi) (arī izdevumus par vietas rezervēšanu) saskaņā ar iesniegtajiem samaksājamiem rēķiniem. Budžeta iestāžu darbinieku izdevumiem par viesnīcu (naktsmītņi) noteiktā maksimālā norma Rīgā – 120 *euro* par diennakti, citās apdzīvotās vietās – 60 *euro* par diennakti. Tādējādi *Procesuālo izdevumu noteikumu* 12. punkts noteic, ka personai maksu par **naktsmītņi Latvijas Republikā** parasti sedz apmērā, kas nepārsniedz 120 *euro* par diennakti Rīgā vai 60 *euro* par diennakti citās apdzīvotās vietās.

Piemēram, ja persona par viesnīcu ārpus Rīgas diennaktī ir samaksājusi 30 *euro*, tad personai sedz maksu par naktsmītņi 30 *euro* apmērā. Savukārt, ja šī persona būtu samaksājusi 130 *euro*, tad maksa par naktsmītņi sedzama 60 *euro* apmērā, ja vien nepastāv objektīvi apstākļi, kādēļ izdevumi sedzami faktiskajā apmērā.

Maksā par naktsmītņi neietilpst dažādi **personiskie izdevumi**, piemēram, izdevumi par apģērbu gludināšanu, apģērbu un apavu tīrīšanu vai remontu, izdevumi par bāra vai minibāra lietošanu, kā arī citi personiskie izdevumi (Ministru kabineta 2010. gada 12. oktobra noteikumu Nr. 969 "Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi" 22. punkts). Tomēr maksā par naktsmītņi ietilpst **brokastu izdevumi** viesnīcā (Ministru kabineta 2010. gada 12. oktobra noteikumu Nr. 969 "Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi" 8.4. apakšpunkts).

Ārvalstīs maksa par naktsmītņi pamatā nevar pārsniegt Ministru kabineta 2010. gada 12. oktobra noteikumu Nr. 969 "Kārtība, kādā atlīdzināmi ar komandējumiem saistītie izdevumi" 1. pielikumā noteikto viesnīcas maksas normu.

³⁴ Vilcāns S. 10. nodaļa. Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana. Skaidrojumi. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 266. lpp.

14. punkts

14. Procesuālos izdevumus sedz to faktiskajā apmērā, ja objektīvu apstākļu dēļ nav iespējams ievērot šajā nodaļā noteiktās prasības (piemēram, specializētā transporta vai asistenta pakalpojumi personām ar īpašām vajadzībām, pakalpojumu pieejamība procesuālās darbības veikšanas vietā vai norises laikā).

Procesuālo izdevumu noteikumu 14. punkts norāda, ka **ne vienmēr var būt iespējams ievērot šajos noteikumos noteiktās prasības**, tostarp izdevumu apmēra ierobežojumus. Ja pastāv objektīvi apstākļi, procesuālos izdevumus sedz to faktiskajā apmērā.

Piemēram, lai arī pastāv maksas par naktsmītņi ierobežojumi, tomēr var būt situācija, ka personai nav iespējams apdzīvotā vietā ārpus Rīgas atrast naktsmītņi, kuras maksa nepārsniegtu 60 *euro* diennaktī.

Tāpat, piemēram, personai, kura nevar pati pārvietoties, nokļūšanai procesuālās darbības veikšanas vietā varētu būt nepieciešams specializētais transports vai pavadonis asistents.

Procesuālo izdevumu noteikumi neietver izsmelto uzskaitījumu, kas varētu ietilpt ceļa izdevumos vai maksā par naktsmītņi. Tas, ka konkrēta izdevumu sastāvdaļa nav minēta *Procesuālo izdevumu noteikumos*, nenozīmē, ka šie izdevumi nav sedzami. Jebkurā gadījumā noteicošais ir *Administratīvās atbildības likuma* regulējums un *Procesuālo izdevumu noteikumu* 2. punktā minētais pamatprincips – izdevumus sedz, ja tie ir nepieciešami administratīvā pārkāpuma procesā un ir ekonomiski pamatoti (persona ir izmantojusi ekonomiski izdevīgāko risinājumu).

IV. Darba samaksa un citi procesuālie izdevumi

15. punkts

15. Par laiku, kurā darbinieks neveica darbu sakarā ar piedalīšanos procesuālajā darbībā, iestāde darba devējam atlīdzina darbiniekam izmaksāto darba samaksu, pamatojoties uz darba devēja iesniegumu un tam pievienoto darbiniekam izmaksātās darba samaksas aprēķinu par konkrēto laikposmu.

Procesuālo izdevumu noteikumu 15. un 16. punkts noteic kārtību, kādā sedzama darba samaksa, ja darbinieks neveic darbu sakarā ar piedalīšanos procesuālajā darbībā. Šajos punktos paredzētā kārtība **attiecas tikai uz darbiniekiem** *Darba likuma* izpratnē. Tomēr *Procesuālo izdevumu noteikumu* 15. un 16. punkts pats par sevi neietekmē citu nodarbināto tiesības, ciktāl tās izriet no *Administratīvās atbildības likuma* 75. panta pirmās daļas 2. punkta.

Saskaņā ar *Administratīvās atbildības likuma* 75. panta pirmās daļas 2. punktu procesuālie izdevumi ir summas, ko izmaksā lieciniekiem un cietušajiem kā vidējo darba samaksu par laiku, kurā viņi sakarā ar piedalīšanos procesuālajā darbībā neveica savu darbu.³⁵ *Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa* 267. panta otrajā daļā bija paredzēts, ka cietušajiem, lieciniekiem, ekspertiem un tulkiem noteiktā kārtībā darbavietā tiek saglabāta darba alga par visu prombūtnes laiku sakarā ar institūcijas (amatpersonas) uzaicinājumu, kuras lietvedībā ir administratīvā pārkāpuma lieta. *Administratīvās atbildības likumā* darba devējam šāds pienākums nav noteikts, taču tas izriet no *Darba likuma* regulējuma.

Saskaņā ar *Darba likuma* 74. panta pirmo daļu, ja **darbinieks neveic darbu attaisnojošu iemeslu dēļ**, darba devējam ir pienākums izmaksāt noteikto darba samaksu (ja darbiniekam ir noteikta laika alga) vai vidējo izpeļņu (ja darbiniekam ir noteikta akorda alga). Piedalīšanās administratīvā pārkāpuma procesā ir viens no šādiem attaisnojošiem iemesliem.³⁶ Šobrīd Saeimā pirmajā lasījumā ir pieņemts likumprojekts "Grozījumi *Darba likumā*" (Nr. 717/Lp13). Likumprojekts paredz precizēt *Darba likuma* 74. panta pirmo daļu un papildināt to ar tiešu norādi, ka darba devējam ir pienākums izmaksāt šā panta trešajā daļā³⁷ noteikto atlīdzību, ja darbinieks neveic darbu attaisnojošu iemeslu dēļ, tostarp kā liecinieks vai cietušais administratīvā pārkāpuma procesā piedalās procesuālajā darbībā.

Tā kā *Darba likums* paredz pienākumu darba devējam izmaksāt darbiniekam attiecīgu darba samaksu, tad *Procesuālo izdevumu noteikumi* noteic kārtību, kā darba devējs var saņemt izmaksātās darba samaksas atlīdzinājumu no valsts vai pašvaldības budžeta līdzekļiem.

³⁵ Līdzīga norma ir ietverta *Kriminālprocesa likuma* 367. panta pirmās daļas 2. punktā, proti procesuālie izdevumi ir summas, ko izmaksā lieciniekiem un cietušajiem kā vidējo darba samaksu par laiku, kurā viņi sakarā ar piedalīšanos procesuālajā darbībā neveica savu darbu, vai ko izmeklēšanas iestādes, prokuratūra vai Tieslietu ministrija ir atlīdzinājusi minēto personu darba devējiem par izmaksāto vidējo izpeļņu.

³⁶ Sk.: Vilcāns S. 10. nodaļa. *Procesuālie izdevumi un to atlīdzināšana*. Skaidrojumi. Grām.: Administratīvo pārkāpumu tiesības. Administratīvās atbildības likuma skaidrojumi. Sagatavojis autoru kolektīvs. E. Danovska un G. Kūtra zinātniskajā redakcijā. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2020, 267. lpp.; *Darba likums ar komentāriem*. Rīga: Latvijas Brīvo arodbiedrību savienība, 2020, 191. lpp.

³⁷ *Darba likuma* 74. panta trešā daļa noteic: "Ja darbiniekam ir noteikta laika alga, šā panta pirmajā un otrajā daļā minētajos gadījumos viņam izmaksā noteikto darba samaksu. Ja darbiniekam ir noteikta akorda alga, šā panta pirmajā un otrajā daļā minētajos gadījumos viņam izmaksā vidējo izpeļņu."

Piemērojot *Procesuālo izdevumu noteikumu* 15. un 16. punktu, jāievēro arī *Procesuālo izdevumu noteikumu* 2. nodaļas regulējums. *Procesuālo izdevumu noteikumu* 15. punkts konkretizē darba devēja **iesniegumam pievienojamo dokumentu** klāstu, proti, jāpievieno darbiniekam izmaksātās darba samaksas aprēķins par konkrēto laikposmu. Šī prasība noteikta līdzīgi kā Ministru kabineta 2007. gada 10. aprīļa noteikumu Nr. 238 "*Kārtība, kādā valsts institūcija darba devējam atlīdzina darbiniekam izmaksājamo atlīdzību*" 4. punktā.

Aprēķinot **laiku, kādu liecinieks un cietušais patērējis sakarā ar piedalīšanos procesuālajā darbībā** un par ko viņiem tiek saglabāta darba samaksa, jāņem vērā arī laiks, ko persona pavadījusi ceļā, lai ierastos procesuālās darbības veikšanas vietā un atgrieztos atpakaļ.

Administratīvās atbildības likuma 75. panta pirmās daļas 2. punkts attiecas arī uz to **personu, bez kuras liecinieks vai cietušais nevarētu piedalīties procesuālajā darbībā** (piemēram, pavadošā persona, pārstāvis).³⁸

Procesuālo izdevumu noteikumu 4. nodaļa neparedz apmēru un kārtību, kādā vidējo darba samaksu varētu aprēķināt un saņemt **persona, kurai nav darba devēja** (piemēram, pašnodarbinātais). Kriminālprocesuālo tiesību doktrīnā atzīts, ka arī šīs personas var iesniegt pamatotu savas vidējās darba samaksas aprēķinu par nokavēto darba laiku.³⁹ *Administratīvās atbildības likuma* regulējums ir veidots līdzīgi kā *Kriminālprocesa likumā* esošais regulējums. Līdz ar to nav pamata ievērot atšķirīgu pieeju. Šādā situācijā būtu piemērojami *Procesuālo izdevumu noteikumu* vispārīgie noteikumi – šo noteikumu 2. nodaļa un 17. punkts.

16. punkts

16. Ja darbiniekam ir vairāki darba devēji, darbiniekam izmaksāto darba samaksu par konkrēto laikposmu atlīdzina tikai tam darba devējam, pie kura darbinieks nav veicis darbu šo noteikumu 15. punktā minētā attaisnojošā iemesla dēļ.

Procesuālo izdevumu noteikumu 16. punkts noteic kārtību, kā atlīdzina darba samaksu, **ja darbiniekam ir vairāki darba devēji**. Minētais punkts veidots līdzīgi kā Ministru kabineta 2007. gada 10. aprīļa noteikumu Nr. 238 "*Kārtība, kādā valsts institūcija darba devējam atlīdzina darbiniekam izmaksājamo atlīdzību*" 6. punkts.

Ja darbiniekam ir vairāki darba devēji, darbiniekam izmaksāto darba samaksu par konkrēto laikposmu atlīdzina tikai tam darba devējam, pie kura darbinieks nav veicis darbu. Ir skaidrs, ka samaksa par darba kavējumu var būt tikai vienā darbavietā, jo neviens cilvēks nevarētu vienlaikus strādāt vairākās vietās.⁴⁰ Tomēr tas attiecas tikai uz darba samaksu par **vienu un to pašu laiku**. Var būt situācija, ka darbinieks ilgstošas procesuālās darbības rezultātā nav veicis darbu pie vairākiem darba devējiem.

³⁸ Kūtris G. 367. pants. Procesuālie izdevumi. Grām.: Kriminālprocesa likuma komentāri. A daļa. Zinātniska monogrāfija prof. K. Stradas-Rozenbergas zinātniskā redakcijā. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2019, 1007. lpp.

³⁹ Turpat.

⁴⁰ Turpat.

17. punkts

17. Citus likumā paredzētos procesuālos izdevumus sedz to faktiskajā apmērā.

Procesuālo izdevumu noteikumu 17. punkts noteic, ka citus likumā paredzētos procesuālos izdevumus sedz to **faktiskajā apmērā**. Vienlaikus tas ir **pamatprincips**, kas izmantojams arī gadījumos, kad šajos noteikumos **nav noteikts īpašs regulējums** konkrētu procesuālo izdevumu apmēram.

Procesuālo izdevumu noteikumu 17. punkts nepaplašina un nevar paplašināt *Administratīvās atbildības likumā* noteikto sedzamo procesuālo izdevumu loku. Šā punkta mērķis ir vispārīgi regulēt tos procesuālos izdevumus, kam nav nepieciešams atsevišķs detalizēts regulējums *Procesuālo izdevumu noteikumos*. Tādējādi faktiskajā apmērā sedzama, piemēram, *Administratīvās atbildības likuma* 75. panta pirmās daļas 3. punktā minētā samaksa ekspertiem un tulkiem par darbu un šīs daļas 5. punktā minētās summas, kas izlietas ekspertīzes veikšanai.

Komentārus, priekšlikumus vai jautājumus saistībā ar šīm vadlīnijām vai *Procesuālo izdevumu noteikumu* piemērošanu, lūdzam sūtīt uz elektroniskā pasta adresi ***aal@tm.gov.lv***. Lai pilnvērtīgāk apzinātu normu piemērošanas praksi, aicinām sūtīt arī informāciju par netipiskiem prasījumiem iesniegumos par procesuālo izdevumu segšanu, kā arī anonimizētus vai pseidonimizētus tiesu nolēmumus, kas saistīti ar procesuālo izdevumu segšanu.